

Rapportage

Bijzondere bijstand 2019

In samenwerking met het ministerie van SZW

Ellen Webbink
Petra Molenaar-Cox
Ilona Veer
Jeremy Weidum

November 2020

Inhoudsopgave

1. Inleiding 4

- 1.1 Achtergrond 4
- 1.2 Onderzoeksvragen 4
- 1.3 Leeswijzer 4

2. Methode 5

- 2.1 Extra uitvraag 5
- 2.2 Methode schatting totaalbedrag en clusters bijzondere bijstand BUS 6
- 2.3 Schatting kosten beschermingsbewind en woninginrichting 8

3. Resultaten extra uitvraag 10

- 3.1 Respons 10
- 3.2 Betrouwbaarheid van de regressiemodellen 10
- 3.3 Bedragen aan bijzondere bijstand in 2019 11
- 3.4 Kosten beschermingsbewind en woninginrichting 14

4. Conclusie extra uitvraag 16

Bijlage 1. Vragenlijst extra uitvraag bijzondere bijstand 17

Wijzigingen ten opzichte van vorige versie

In dit rapport zijn enkele cijfers aangepast ten opzichte van de eerder verschenen versie van 29 oktober. De aanpassingen betreffen de cijfers over beschermingsbewind en woninginrichting in tabel 3.2 (pagina 14), en het totaalbedrag voor beschermingsbewind in de conclusie (pagina 16). De cijfers over beschermingsbewind en woninginrichting in de tekst van paragraaf 3.4 waren wel correct. Verder is na herberekening vastgesteld dat bij 99 procent (was 94 procent) van de gemeentelijke eenheden die een cluster konden noemen, de kosten voor woninginrichting deel uitmaken van het cluster Voorzieningen voor wonen.

Samenvatting

Nederlandse gemeenten hebben in 2019 in totaal 582 miljoen euro uitgegeven aan bijzondere bijstand. Dat is 36 miljoen euro meer dan in 2018 (toen was het 546 miljoen euro). Dit bedrag is inclusief projectmatige verstrekkingen en betalingen in natura. Aan het cluster Financiële transacties werd het grootste bedrag besteed: 181,5 miljoen euro. Deze informatie is afkomstig uit een onderzoek waarin gemeenten is gevraagd naar hun uitgaven aan bijzondere bijstand. Van de 355 gemeenten heeft 82 procent gerespondeerd. Net als in eerdere jaren zijn in dit onderzoek de kosten voor beschermingsbewind en woninginrichting opgenomen als aparte posten. In 2019 hebben gemeenten bijna 155 miljoen euro aan beschermingsbewind en bijna 33 miljoen euro aan woninginrichting uitgegeven.

Keywords

Bijstand; Bijzondere bijstand; Sociale zaken en werkgelegenheid; Sociale zekerheid; Sociale uitkeringen

1. Inleiding

1.1 Achtergrond

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) heeft informatie nodig over de uitgaven van gemeenten aan bijzondere bijstand. Een deel van deze uitgaven wordt door gemeenten maandelijks aangeleverd in de Bijstandsuitkeringenstatistiek (BUS). In de BUS worden echter niet alle uitgaven aan bijzondere bijstand geregistreerd, maar alleen de uitgaven op persoonsniveau. Uitgaven aan projectmatige verstrekkingen en/of betalingen in natura ontbreken daarom in de BUS. Over de periode 2010-2018 is daarom jaarlijks een extra uitvraag gedaan bij gemeenten om het uitgegeven bedrag aan bijzondere bijstand in het verslagjaar volledig in kaart te brengen. In het verlengde hiervan wil SZW ook weten hoe groot het totale bedrag is dat in 2019 aan bijzondere bijstand is besteed. Daarom is ook voor het verslagjaar 2019 een extra uitvraag uitgevoerd. Dit rapport gaat in op de gehanteerde methode van het onderzoek en geeft een beschrijving van de uitkomsten van deze extra uitvraag.

1.2 Onderzoeksvragen

Het doel van dit onderzoek is het vaststellen van het totaalbedrag dat gemeenten uitgeven aan bijzondere bijstand, met een uitsplitsing van dit bedrag naar de diverse clusters en het schatten van de uitgaven aan woninginrichting en beschermingsbewind.

1.3 Leeswijzer

Het rapport is als volgt opgebouwd: in hoofdstuk 2 wordt de methode van de extra uitvraag beschreven. Hoofdstuk 3 beschrijft de uitkomsten. Tot slot is de conclusie van het onderzoek opgenomen in hoofdstuk 4.

2. Methode

Het onderzoek bestaat uit een extra uitvraag onder alle gemeenten in Nederland naar de bedragen die in het kader van bijzondere bijstand in 2019 zijn uitgegeven. Met de uitkomsten van deze uitvraag is het totale bedrag geraamd dat in 2019 door alle gemeenten aan bijzondere bijstand is besteed. In dit hoofdstuk zal de methode worden beschreven en ook worden ingegaan op de verschillen met de methode die voor eerdere verslagjaren is gebruikt.

2.1 Extra uitvraag

2.1.1 Populatie

De extra uitvraag voor het verslagjaar 2019 is uitgevoerd onder alle gemeenten in Nederland. Daarbij zijn de berichtgevers van alle gemeenten benaderd met de vragenlijst bijzondere bijstand (zie bijlage 1). Een berichtgever is een gemeente of een dienst die door een aantal gemeenten is opgezet en de gegevens voor de BUS aanlevert aan het CBS. Een berichtgever kan daarbij gegevens verstrekken voor verschillende gemeenten, maar het omgekeerde komt ook voor: verschillende berichtgevers kunnen over één gemeente rapporteren. Bij dit onderzoek is als eenheid van onderzoek de combinatie berichtgever-gemeente gehanteerd. In het vervolg van dit rapport wordt de combinatie berichtgever-gemeente aangeduid met de term 'gemeentelijke eenheid'. In het verslagjaar 2019 telde Nederland 355 gemeenten die waren verdeeld over 447 gemeentelijke eenheden.

2.1.2 Vragenlijst

Alle berichtgevers hebben voor elke gemeente waarover zij rapporteren een vragenlijst ontvangen, waarin de bedragen volgens de BUS al waren ingevuld. Het verzoek was om de opgegeven bedragen te controleren op juistheid en deze in geval van onjuistheid/onvolledigheid aan te vullen met de juiste bedragen bijzondere bijstand volgens de gemeentelijke administratie. In bijlage 1 is de vragenlijst weergegeven zoals verstuurd naar de berichtgevers.

In de vragenlijst werden de volgende onderdelen onderscheiden:

- totaal bijzondere bijstand
- cluster a directe levensbehoeften
- cluster b voorzieningen voor huishouden
- cluster c voorzieningen voor wonen
- cluster d voorzieningen voor opvang
- cluster e kosten uit maatschappelijke zorg
- cluster f financiële transacties
- cluster g uitstroombevordering
- cluster h medische dienstverlening
- cluster i overige kostensoorten
- cluster j kosten wel in statistiek maar geen bijzondere bijstand
- cluster k individuele inkomenstoeslag
- cluster l individuele studietoelage
- cluster m collectieve aanvullende ziektekostenverzekering.

- kosten aan beschermingsbewind
- kosten voor woninginrichting

De laatste twee categorieën vormen geen afzonderlijke clusters, maar zijn kostensoorten met betrekking tot bijzondere bijstand. Deze kosten worden door gemeenten op verschillende wijze geboekt onder de clusters a tot en met m. Onderdeel van de vragenlijst was daarom dat aangegeven kon worden onder welk cluster de gemeenten de kosten voor beschermingsbewind en woninginrichting scharen.

2.2 Methode schatting totaalbedrag en clusters bijzondere bijstand BUS

De bedragen uit de respons zijn gebruikt om een model toe te passen waarmee de bedragen bijzondere bijstand van niet-responderende gemeentelijke eenheden kunnen worden geschat.

Net als bij voorgaande onderzoeken in 2018 en 2019 zijn alle door de responderende gemeenten opgegeven bedragen gebruikt voor verdere analyse, ongeacht of deze bedragen lager of hoger zijn dan het opgegeven BUS-bedrag. Dit geldt voor zowel het totale bedrag bijzondere bijstand als voor de aparte clusters.

Voor de schatting van zowel het totaalbedrag als van de afzonderlijke clusters bijzondere bijstand van non-responderende gemeenten worden de bedragen van de vier grote gemeenten (G4) buiten beschouwing gelaten. Deze wijken namelijk dermate af ten opzichte van de andere gemeenten dat dit zou leiden tot een vertekening van de modellen. Alle G4-gemeenten hebben gerepsondeerd. Van deze gemeenten is het bedrag opgegeven in de vragenlijst overgenomen.

In het huidige onderzoek zijn de cijfers opgehoogd volgens een nieuwe methode die vorig jaar bij het samenstellen van de uitkomsten voor het verslagjaar 2018 is geïntroduceerd. In eerste instantie is toen de methode toegepast die al een aantal jaren werd gebruikt. In voorliggend rapport wordt deze methode 'de oude methode' genoemd. Voor de nieuwe methode is de oude methode op een aantal punten aangepast, waardoor de bedragen van een extra cluster (Kosten wel in statistiek maar geen bijzondere bijstand) kunnen worden opgehoogd. In paragraaf 2.2.3 wordt dit nader toegelicht.

2.2.1 Achtergrond gehanteerde modellen

Per onderscheiden categorie van bijzondere bijstand is een lineair regressiemodel bepaald om de relatie te beschrijven tussen het bedrag volgens de BUS en het bedrag volgens de extra uitvraag. Hierbij is steeds gebruik gemaakt van de volgende regressievergelijking:

$$y = a + bx + \varepsilon, \text{ waarbij}$$

y: bedrag aan bijzondere bijstand per gemeentelijke eenheid volgens de extra uitvraag (inclusief projectmatige verstrekkingen en betalingen in natura);

x: bedrag aan bijzondere bijstand per gemeentelijke eenheid volgens de BUS (exclusief projectmatige verstrekkingen en betalingen in natura);

a en b: regressiecoëfficiënten en ε : storingsterm met σ als standaarddeviatie.

De regressiecoëfficiënten a en b worden geschat met behulp van de methode van de kleinste kwadraten. Dit houdt in dat de coëfficiënten a en b zodanig worden

vastgesteld dat de som van de gekwadrateerde afwijkingen ten opzichte van de regressielijn ($y = a + bx$) zo klein mogelijk is.

In formulevorm: geminimaliseerd wordt $\chi^2 = \sum_i (y_i - a - bx_i)^2$ voor de coëfficiënten a en b. Hierbij worden de afgeleiden naar a en b gelijkgesteld aan 0:

$$\text{I: } \sum_i [-2y_i + 2a + 2bx_i] = 0$$

$$\text{II: } \sum_i [-2x_i y_i + 2ax_i + 2bx_i^2] = 0$$

↓

$$\text{I: } aN + b \sum_i x_i = \sum_i y_i$$

$$\text{II: } a \sum_i x_i + b \sum_i x_i^2 = \sum_i x_i y_i$$

↓

$$a = \frac{\sum_i x_i^2 \sum_i y_i - \sum_i x_i \sum_i x_i y_i}{N \sum_i x_i^2 - (\sum_i x_i)^2}$$

$$b = \frac{N \sum_i x_i y_i - \sum_i x_i \sum_i y_i}{N \sum_i x_i^2 - (\sum_i x_i)^2}$$

De gevonden regressievergelijking wordt vervolgens gebruikt om voor gemeentelijke eenheden waarbij wel een bedrag bekend is uit de BUS, maar niet uit de vragenlijst, het bedrag uit de vragenlijst bij te schatten.

De som van de (nog niet afgeronde) clusterbedragen behoort gelijk te zijn aan het totaalbedrag bijzondere bijstand. Hiermee wordt voldaan aan de eis van consistentie. Deze eis is direct na het schatten van de clusterbedragen doorgaans nog niet vervuld. Hiervoor zijn verschillende oorzaken aan te geven. Er kunnen inconsistenties voorkomen in de opgaven van gemeenten of in de BUS-bestanden. Een andere oorzaak is dat elk cluster apart wordt berekend.

Voor het verkrijgen van volledige consistentie worden daarom de clusterbedragen van de gemeenten vermenigvuldigd met een correctiefactor om ervoor te zorgen dat de som van de afzonderlijke clusterbedragen overeenkomt met het totaalbedrag bijzondere bijstand.

2.2.2 Betrouwbaarheid en nauwkeurigheid van de regressiemodellen

De kwaliteit van de regressiemodellen is beoordeeld aan de hand van de correlatiecoëfficiënt R^2 in combinatie met nauwkeurigheidsmarges. R^2 is een statistische maat die aangeeft welk deel van de totale variantie wordt verklaard door het model. Daarnaast gaan de modellen gepaard met een zekere onzekerheid. Uit de modellen kunnen onzekerheidsmarges op de uitkomsten worden berekend. Deze marges zijn een indicatie voor de nauwkeurigheid van de schattingen.

Als de correlatiecoëfficiënt van een regressiemodel een bepaalde waarde of hoger is - in dit geval 0,50 - wordt het betreffende model beschouwd als voldoende betrouwbaar om te gebruiken voor een statistisch-methodologisch verantwoorde bijschatting van ontbrekende gegevens. Een R^2 van 0,50 houdt in dat het gebruikte model 50 procent van de variantie in de responsdata rond de regressielijn kan voorspellen.

Om de betrouwbaarheid van de modellen te verhogen, is een correctie uitgevoerd op uitbijters: bedragen die uitzonderlijk hoog of laag waren en de verklarende kracht van het model duidelijk verminderden. Voor het totaalbedrag is daarbij als voorwaarde gehanteerd

dat alleen een correctie op uitbijters wordt toegepast als het regressiemodel bij de bedragen die nog niet voor uitbijters zijn gecorrigeerd, een R^2 heeft onder de 0,95. Daarentegen is bij alle afzonderlijke clusters vóór het toepassen van de regressiemodellen gecorrigeerd voor de uitbijters.

De uitbijters zijn geïdentificeerd aan de hand van hun afstand ten opzichte van de regressielijn: als de afstand van een punt minimaal 3 keer zo groot was als gemiddeld voor de hele populatie, werd het punt beschouwd als uitbijter. Voor de uitbijters is het bedrag zoals ingevuld in de enquête vervangen door de voorspelde waarde $y_i = a + bx_i$ plus een correctiefactor ter grootte van maximaal 2 maal de standaarddeviatie σ . Hierdoor worden de uitbijters in feite op een willekeurige positie in het 95%-betrouwbaarheidsinterval geplaatst. Voor clusters waarbij de R^2 van het regressiemodel na de correctie van de uitbijters lager was dan 0,50, is het regressiemodel niet gebruikt voor het bijschatten van de non-respons. De resultaten van de schattingen worden besproken in paragraaf 3.5.

2.2.3 Verschil tussen oude en nieuwe methode

Ook in de onderzoeken naar de bijzondere bijstand volgens de oude methode werd op basis van de hoogte van de correlatiecoëfficiënt bepaald of het model voldoende betrouwbaar was om te gebruiken voor een statistisch-methodologisch verantwoorde bijschatting van ontbrekende gegevens. In deze onderzoeken werd echter een R^2 van 0,95 aangehouden. Een R^2 van 0,95 houdt in dat het gebruikte model 95 procent van de variantie in de responsdata rond de regressielijn kan voorspellen. Voor clusters waarbij de R^2 van het regressiemodel lager was dan 0,95, werd niet bijgeschat voor de non-respons. Op basis van methodologisch advies is vorig jaar in het onderzoek van verslagjaar 2019 besloten om als nieuwe methode een minder strenge grens voor R^2 te hanteren, namelijk 0,50.

Ook bij de oude methode is een correctie uitgevoerd op de uitbijters: bedragen die uitzonderlijk hoog of laag waren en de verklarende kracht van het model duidelijk verminderden. Deze uitbijters zijn op dezelfde manier geïdentificeerd en gecorrigeerd als bij de nieuwe methode. Bij de oude methode was de voorwaarde voor correctie hetzelfde voor het totaalbedrag en de clusterbedragen. Correctie vond alleen plaats indien bij toepassen van het regressiemodel op de bedragen inclusief uitbijters de R^2 onder de 0,95 uitkwam. Zoals eerder opgemerkt zijn bij de nieuwe methode bij alle clusters de uitbijters gecorrigeerd, ongeacht de waarde van de desbetreffende R^2 .

2.3 Schatting kosten beschermingsbewind en woninginrichting

In het huidige onderzoek zijn, net als in de voorgaande onderzoeken over 2017 en 2018, de kosten die gemeenten maken voor het beschermingsbewind of woninginrichting apart in kaart gebracht. De kosten voor beschermingsbewind en woninginrichting zijn echter niet apart opgenomen in de BUS, maar worden door de gemeenten verschillend geboekt onder de clusters. Hierdoor is het niet mogelijk om een bijschatting te maken voor de non-respons volgens de methode zoals gebruikt voor het totaalbedrag en de clusters. In plaats daarvan is gebruik gemaakt van quotiëntschaters: bij deze methode is aangenomen dat de verhouding tussen deze kostenposten en het totaalbedrag aan bijzondere bijstand voor en na ophoging gelijk blijft.

Allereerst is de verhouding berekend tussen het opgegeven bedrag aan beschermingsbewind en het totaalbedrag aan bijzondere bijstand uit de enquête vóór ophoging (*niet-opg*). Dit totaalbedrag is de som van het bedrag uit de vragenlijst van responderende gemeenten en het BUS-bedrag wanneer er geen respons was. Vervolgens is deze fractie vermenigvuldigd met het totaalbedrag aan bijzondere bijstand ná ophoging (*opg*) om te komen tot het opgehoogde bedrag aan beschermingsbewind. Dit totaalbedrag is het bedrag uit de vragenlijst van de responderende gemeenten plus het geschatte bedrag van de gemeenten die de vragenlijst niet hebben ingevuld. In een formule:

$$beschermingsbewind_{opg} = \frac{beschermingsbewind_{niet-opg}}{bijzondere\ bijstand_{niet-opg}} \times bijzondere\ bijstand_{opg}$$

Dezelfde berekening werd uitgevoerd voor woninginrichting:

$$woninginrichting_{opg} = \frac{woninginrichting_{niet-opg}}{bijzondere\ bijstand_{niet-opg}} \times bijzondere\ bijstand_{opg}$$

Omdat bovenstaande verhouding tussen het niet-opgehoogde bedrag aan beschermingsbewind en woninginrichting en het niet-opgehoogde totaalbedrag aan bijzondere bijstand duidelijk blijkt te verschillen tussen gemeenten van verschillende grootte, is deze berekening uitgevoerd voor alle gemeentegrootteklassen afzonderlijk om tot een nauwkeuriger resultaat te komen. De volgende grootteklassen zijn onderscheiden: minder dan 10.000 inwoners, 10.000 tot 20.000 inwoners, 20.000 tot 50.000 inwoners, 50.000 tot 250.000 inwoners, 250.000 inwoners of meer (G4).

3. Resultaten extra uitvraag

In dit hoofdstuk worden de resultaten besproken van de extra uitvraag naar de bedragen aan bijzondere bijstand zoals uitgegeven door gemeenten in 2019. Paragrafen 3.2 en 3.3 beschrijven de resultaten. De ramingen van de kosten die gemeenten maken voor beschermingsbewind en woninginrichting worden in paragraaf 3.4 beschreven.

3.1 Respons

Van de 447 uitgestuurde vragenlijsten aan gemeentelijke eenheden over het verslagjaar 2019 zijn er 325 teruggestuurd. Dit komt overeen met een respons van 73 procent. Op het niveau van gemeenten hebben 290 van de in totaal 355 gemeenten gerespondeerd. Dit komt overeen met een respons van 82 procent. De grootste gemeenten hebben alle vier gerespondeerd. Ter vergelijking: zowel bij het onderzoek over verslagjaar 2017 als dat over 2018 responderden drie van de vier grootste gemeenten.

3.2 Betrouwbaarheid van de regressiemodellen

De kwaliteit van de regressiemodellen is beoordeeld aan de hand van de correlatiecoëfficiënt R^2 .

In tabel 3.1 zijn de uitkomsten opgenomen, waarbij een R^2 van minimaal 0,50 als eis is gekozen voor het accepteren van een regressiemodel. Indien aan deze eis is voldaan, wordt het model gebruikt om de non-respons te schatten. Bij deze methode zijn vooraf aan het toepassen van de regressie, uitbijters in de respons gecorrigeerd. Zie paragraaf 2.2.2 voor de wijze waarop de uitbijters zijn geïdentificeerd en gecorrigeerd. Zoals eerder vermeld zijn de regressiemodellen niet toegepast op de vier grote gemeenten. Het totaalbedrag bijzondere bijstand komt in 2019 uit op 582 miljoen euro.

Van twaalf van de in totaal dertien clusters kon een marge worden bepaald.

Bij het samenstellen van de uitkomsten van de afzonderlijke clusterbedragen bleek dat voor één cluster de R^2 te laag bleef om het bijbehorende regressiemodel te kunnen gebruiken voor het schatten van het bedrag voor de non-respons. Het ging om het cluster Collectieve aanvullende ziektekostenverzekering, waar de uiteindelijke R^2 bleef steken op 0,02. De zeer lage R^2 van het cluster Collectieve aanvullende ziektekostenverzekering is te verklaren door het feit dat het opgegeven bedrag voor dit cluster in de BUS vaak rond de 0 ligt (weinig variantie) terwijl het bedrag volgens de uitgezonden vragenlijst aanzienlijk hoger is. Op basis van dergelijke uitgangswaarden kan geen goed passend regressiemodel worden opgesteld. De R^2 van het cluster Collectieve aanvullende ziektekostenverzekering is lager dan die uit het vorig jaar uitgevoerde onderzoek over het verslagjaar 2018. De R^2 kwam toen uit op 0,04.

Tabel 3.1. Kwaliteit regressiemodellen en coëfficiënten naar cluster bijzondere bijstand¹

	R ²	a	b
Totaal	0,978	-21943	1,14
<i>Cluster</i>			
directe levensbehoeften	0,974	9 212	,78
voorzieningen voor het huishouden	1,000	-100	1,04
voorzieningen voor wonen	0,999	606	1,00
voorzieningen voor opvang	0,994	127	1,00
kosten uit maatschappelijke zorg	0,980	7 191	,88
financiële transacties	0,997	-1 097	1,01
uitstroombevordering	0,998	-326	1,01
medische dienstverlening	1,000	-19	1,01
overige kostensoorten	0,989	954	,94
kosten wel in statistiek maar geen bijzondere bijstand	0,775	11 263	,34
individuele inkomenstoeslag	0,970	14 326	,99
individuele studietoeslag	0,998	204	,99
collectieve aanvullende ziektekostenverzekering	0,022	x	x

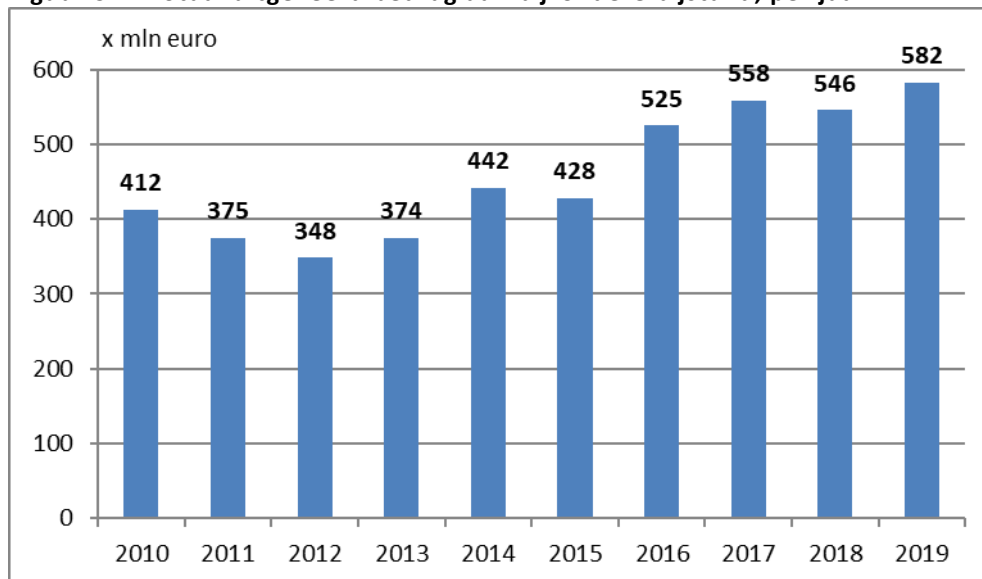
Bron: CBS.

¹ Voor de dikgedrukte regel geldt dat het regressiemodel voor het desbetreffende cluster van onvoldoende kwaliteit was ($R^2 < 0,50$).

3.3 Bedragen aan bijzondere bijstand in 2019

Uit het onderzoek blijkt dat de Nederlandse gemeenten in 2019 in totaal 582 miljoen euro aan bijzondere bijstand hebben uitgegeven. Dit bedrag is inclusief projectmatige verstrekkingen en betalingen in natura. De uitgaven aan bijzondere bijstand in 2019 waren daarmee 6,6 procent hoger dan in 2018, toen het totaalbedrag uitkwam op 546 miljoen euro (zie figuur 3.1). Het is ook het hoogst gemeten bedrag sinds de start van dit jaarlijkse onderzoek. Het hogere bedrag in 2019 kan voor een deel samenhangen met het feit dat alle G4-gemeenten hebben gerespondeerd. Ter vergelijking: voor zowel verslagjaar 2017 als 2018 had een van deze van deze gemeenten niet gerespondeerd. Toen zijn de bedragen uit de BUS overgenomen.

Figuur 3.1. Totaal uitgekeerd bedrag aan bijzondere bijstand, per jaar

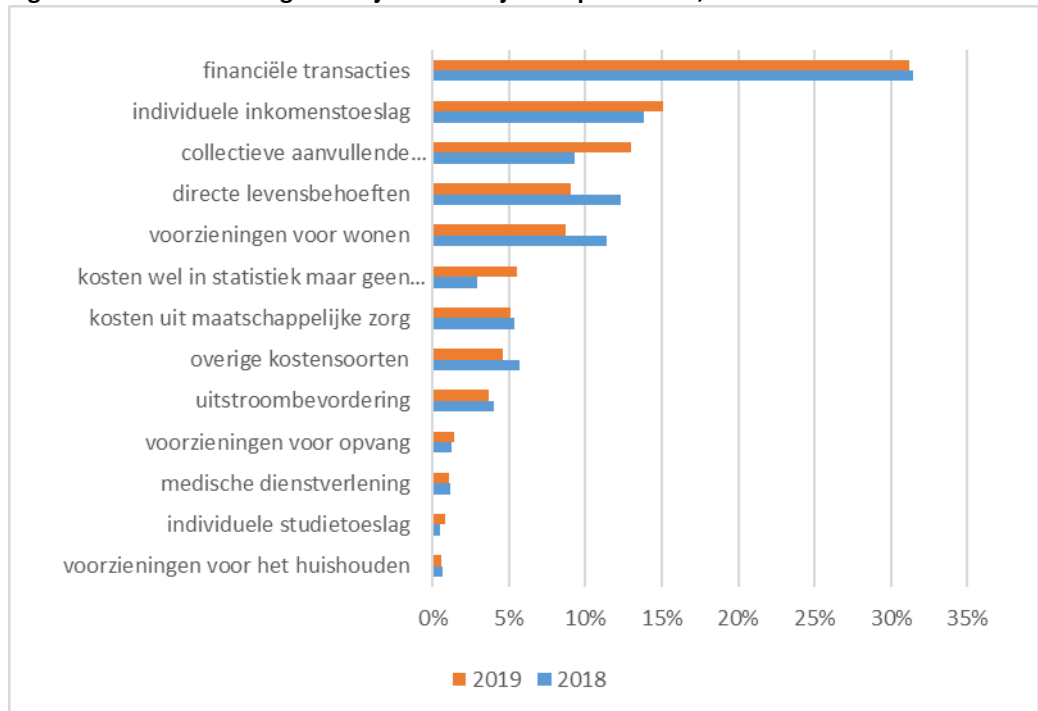
Bron: CBS.

De verdeling van uitgaven bijzondere bijstand naar cluster is weergegeven in figuur 3.2. Voor het verkrijgen van volledige consistentie zijn de clusterbedragen van de gemeenten vermenigvuldigd met een correctiefactor. Zodoende is ervoor gezorgd dat de som van de afzonderlijke clusterbedragen overeenkomt met het totaalbedrag bijzondere bijstand.

Net als in 2018 werd in 2019 het grootste bedrag uitgegeven aan het cluster Financiële transacties; 31 procent (181,5 miljoen euro) van het totale bedrag dat is uitgegeven aan bijzondere bijstand. Ook ging een groot deel naar Individuele inkomensvoet: (15 procent, 88 miljoen euro), Collectieve aanvullende ziektekostenverzekering (13 procent, 75,9 miljoen euro) en Directe levensbehoeften (9 procent, 52,9 miljoen euro). Dit betekent dat er ten opzichte van 2018 wat verschuivingen hebben plaatsgevonden.

In dat jaar kwam bijvoorbeeld het bedrag voor Collectieve aanvullende ziektekostenverzekering met 51 miljoen (9 procent) aanzienlijk lager uit. Het cluster Directe levensbehoeften was toen qua grootte het derde bedrag (12 procent), gevolgd door Voorzieningen voor wonen (11 procent). Voor deze vergelijking is gebruik gemaakt van de uitkomsten over 2018 die volgens de nieuwe methode zijn samengesteld. De vier grootste gemeenten van het land hebben in totaal 149 miljoen euro aan bijzondere bijstand uitgegeven. Dat komt overeen met bijna 26 procent van het totale bedrag.

Figuur 3.2. Aandelen uitgaven bijzondere bijstand per cluster, 2019 en 2018

Bron: CBS.

In tabel 3.2 zijn voor alle clusters de geschatte bedragen op basis van de uitvraag weergegeven, alsmede de bedragen vanuit de BUS en de verhouding hiertussen. Voor het cluster Collectieve aanvullende ziektekostenverzekering kon geen betrouwbare uitkomst worden geschat voor de non-respons. Dit cluster is dus niet opgehoogd voor de non-respons middels een regressiemodel. In plaats daarvan is bij non-respons het BUS-bedrag overgenomen. Indien er wel respons was, is het bedrag uit de enquête aangehouden.

Net als in vorige onderzoeken is opvallend dat de uitkomsten voor het cluster Collectieve aanvullende ziektekostenverzekering relatief hoog zijn in vergelijking met de bedragen volgens de BUS. Waarschijnlijk komt dit doordat de BUS voor dit cluster geen goed beeld geeft van de daadwerkelijk gemaakte kosten. Dit hangt samen met het volgende: Het kan voorkomen dat gemeenten afspraken maken met verzekeraars waarbij de gemeenten, bijvoorbeeld in verband met de aanvullende ziektekostenverzekering, jaarlijks een groot bedrag betalen. Dit bedrag is bestemd voor een aantal bijstandsontvangers in de desbetreffende gemeente, waarbij deze premie niet op persoonsniveau geregistreerd wordt. Dit leidt in de BUS tot een onderschatting van zowel het aantal verstrekkingen bijzondere bijstand, als van het daaraan totaal uitgegeven bedrag (het opgegeven bedrag voor dit cluster in de BUS is vaak 0). Maar in dergelijke gevallen kunnen deze gemeenten wel het totaal betaalde bedrag voor dit cluster opgeven in de extra uitvraag van dit onderzoek. In tabel 3.2 is dit te zien in de kolom 'Verhouding'. Bij het cluster Collectieve aanvullende ziektekostenverzekering is het bedrag dat in de extra uitvraag is opgegeven 13,6 keer zo hoog als het in de BUS opgenomen bedrag.

Zoals genoemd in paragraaf 2.2.1, gaan de regressiemodellen die gebruikt zijn voor het schatten van het totaalbedrag en de clusters bijzondere bijstand van de non-respons, gepaard met een zekere onzekerheidsmarge. Zoals blijkt uit tabel 3.2, zijn de onzekerheidsmarges van de uiteindelijke uitkomsten meestal klein. De marge voor het

cluster Kosten uit maatschappelijke zorg was het grootst (0,17 procent). De marges van de afzonderlijke clusters zijn vergelijkbaar met de marges uit het onderzoek over het verslagjaar 2018.

Tabel 3.2. Uitgaven bijzondere bijstand naar cluster, 2019¹

	Extra uitvraag	BUS	Verhouding	Marge
	<i>mln euro</i>			%
Totaal uitgekeerd bedrag ²	582,1	483,4	1,20	0,07
<i>Cluster</i>				
directe levensbehoeften	52,9	59,5	0,89	0,09
voorzieningen voor het huishouden	3,5	3,3	1,05	0,05
voorzieningen voor wonen	50,8	51,4	0,99	0,01
voorzieningen voor opvang	8,2	7,5	1,10	0,09
kosten uit maatschappelijke zorg	29,8	26,7	1,12	0,17
financiële transacties	181,5	180,9	1,00	0,03
uitstroombevordering	21,5	22,7	0,95	0,03
medische dienstverlening	6,4	6,4	1,01	0,01
overige kostensoorten	26,7	18,6	1,44	0,12
kosten wel in statistiek maar geen bijzondere bijstand	32,1	18,9	1,70	0,16
individuele inkomenstoeslag	88,1	77,6	1,13	0,09
individuele studietoeslag	4,6	4,5	1,04	0,04
collectieve aanvullende ziektekostenverzekering	75,9	5,6	13,59	-
kosten beschermingsbewind ³	154,7	-	-	-
kosten woninginrichting	32,8	-	-	-

Bron: CBS.

¹ Voor de dikgedrukte regel geldt dat het bedrag is opgehoogd wegens een te grote variantie in het regressiemodel. Het bedrag is dus gebaseerd op de respons, voor zover beschikbaar en anders op het bedrag vanuit de BUS.

² Door afronding kan de optelling van de onderliggende categorieën afwijken van het totaal.

³ De categorieën Kosten beschermingsbewind en Kosten voor woninginrichting zijn niet geschat door middel van een regressiemodel.

3.4 Kosten beschermingsbewind en woninginrichting

In het huidige onderzoek zijn, net zoals in de onderzoeken over 2017 en 2018, de kosten die gemeenten maken voor het beschermingsbewind en woninginrichting apart in kaart gebracht.

3.4.1 Beschermingsbewind

Na ophoging volgens de in paragraaf 2.3 beschreven methode blijkt dat de Nederlandse gemeenten in 2019 in totaal 154,7 miljoen euro hebben uitgegeven aan beschermingsbewind (tabel 3.2). Dit is bijna 48 miljoen meer dan in 2018, wat neerkomt op een stijging van 45 procent ten opzichte van uitgaven in 2018. Het in 2019 uitgegeven

bedrag aan beschermingsbewind is 27 procent ten opzichte van het totaal uitgegeven bedrag aan bijzondere bijstand. In 2018 was het 20 procent.

Van de gemeentelijke eenheden die konden aangeven onder welk cluster de kosten voor beschermingsbewind vielen, gaf 78 procent aan dat de kosten voor het beschermingsbewind deel uitmaken van het cluster Financiële transacties. Twaalf procent van de gemeentelijke eenheden noemde het cluster Kosten uit maatschappelijke zorg en 8 procent schaat kosten voor beschermingsbewind onder Overige kostensoorten. Omdat de kosten beschermingsbewind niet zijn geschat met het regressiemodel, is hiervoor geen marge berekend.

3.4.2 Woninginrichting

Nederlandse gemeenten hebben in 2019 na ophoging in totaal 32,8 miljoen euro uitgegeven aan woninginrichting. Dit is 6 procent van het totale bedrag dat in 2019 is besteed aan bijzondere bijstand. Het overgrote deel van de kosten aan woninginrichting blijkt deel uit te maken van het cluster Voorzieningen voor wonen; 99 procent van de gemeentelijke eenheden die een cluster konden noemen, gaf dit aan.

Ook voor de kosten woninginrichting is geen marge berekend, omdat niet is geschat met een regressiemodel.

4. Conclusie extra uitvraag

Van de 447 gemeentelijke eenheden (berichtgevers voor gemeenten) heeft 73 procent een ingevulde uitvraag ten aanzien van de uitgaven aan bijzondere bijstand in 2019 teruggestuurd. Dit betekent een respons van 82 procent voor de 355 Nederlandse gemeenten in 2019.

Op basis van de uitvraag zijn ramingen gemaakt voor de uitgaven aan bijzondere bijstand in 2019. Nederlandse gemeenten hebben in 2019 in totaal 582 miljoen euro uitgegeven aan bijzondere bijstand. Dit bedrag is inclusief projectmatige verstrekkingen en betalingen in natura. Het in 2019 uitgegeven bedrag is 36 miljoen euro hoger dan in 2018, toen de gemeenten 546 miljoen euro uitgaven aan bijzondere bijstand.

De uitgaven aan bijzondere bijstand in 2019 zijn onderverdeeld in 13 clusters. Voor 12 van de 13 clusters kan voor non-respons worden opgehoogd en een marge worden berekend, omdat een geschikt regressiemodel is gevonden voor het ramen van de non-respons. Het grootste bedrag is uitgegeven aan het cluster Financiële transacties: 181,5 miljoen euro.

Kosten in het kader van beschermingsbewind en woninginrichting zijn ook dit jaar als aparte categorie opgenomen in de extra uitvraag. In 2019 hebben gemeenten in totaal bijna 155 miljoen euro uitgegeven aan het beschermingsbewind en bijna 33 miljoen euro aan woninginrichting. De meeste gemeenten rekenen de uitgaven in het kader van beschermingsbewind in de BUS onder het cluster Financiële transacties. Uitgaven met betrekking tot woninginrichting werden door het overgrote deel van de gemeenten bij het cluster Voorzieningen voor wonen ingedeeld.

Bijlage 1. Vragenlijst extra uitvraag bijzondere bijstand

Uitgaven aan bijzondere bijstand 2019		Gemeente:		Is dit bedrag volledig: S.v.p. het betreffende vakje aankruisen		Volledig bedrag	
Totaal	Bedrag (BUS)	Ja	Nee				
Totaal bedrag Bijzondere Bijstand (kenmerk 17 alle clusters, a tot en met m)		☐	☐				
Naar cluster Bijzondere Bijstand							
<u>Directe levensbehoeften (kenmerk 17, cluster a)</u>		☐	☐				
<u>Voorzieningen voor huishouden (kenmerk 17, cluster b)</u>		☐	☐				
<u>Voorzieningen voor wonen (kenmerk 17, cluster c)</u>		☐	☐				
<u>Voorzieningen voor opvang (kenmerk 17, cluster d)</u>		☐	☐				
<u>Kosten uit maatschappelijke zorg (kenmerk 17, cluster e)</u>		☐	☐				
<u>Financiële transacties (kenmerk 17, cluster f)</u>		☐	☐				
<u>Uitstroombetaling (kenmerk 17, cluster g)</u>		☐	☐				
<u>Medische dienstverlening (kenmerk 17, cluster h)</u>		☐	☐				
<u>Overige kostensoorten (kenmerk 17, cluster i)</u>		☐	☐				
<u>Kosten wel in statistiek maar geen bijzondere bijstand (kenmerk 17, cluster j)</u>		☐	☐				
<u>Individuele inkomensvoet (kenmerk 17, cluster k)</u>		☐	☐				
<u>Individuele studietoelage (kenmerk 17, cluster l)</u>		☐	☐				
<u>Collectieve aanvullende ziektekostenverzekering (kenmerk 17, cluster m)</u>		☐	☐				
Kosten beschermingsbewind (kenmerk 17) Bij welk cluster in de BUS heeft u deze kosten ondergebracht? Kies uit a tot en met m. U kunt meer dan één cluster opgeven. Geef a.u.b. ook het totale bedrag op.	Cluster			Bedrag		Invullen	
Kosten woninginrichting (kenmerk 17) Bij welk cluster in de BUS heeft u deze kosten ondergebracht? Kies uit a tot en met m. U kunt meer dan één cluster opgeven. Geef a.u.b. ook het totale bedrag op.	Cluster			Bedrag			
Opmerkelijk grotere/kleinere uitgaven aan bijzondere bijstand Is er in 2019 opmerkelijk meer of minder uitgegeven aan bijzondere bijstand dan in 2018? Zo ja, waarom?							
Overige opmerkingen (bijvoorbeeld in het kader van kosten beschermingsbewind of woninginrichting):							

Colofon

Uitgever
Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress
CCN Creatie en visualisatie

Ontwerp
Edenspiekermann

Inlichtingen
Vragen over deze publicatie kunnen gestuurd worden aan het CBS onder vermelding van het referentienummer 2200-25315 BUS 2020- D. Ons e-mailadres is maatwerk@cbs.nl.

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2020.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.